

AI en theosofie: een modern hulpmiddel voor een eeuwenoud pad?

Sagi Sree Hari Varma

Sagi Sree Hari Varma is lid van de Theosophical Society (TS) in India. Hij begon een verhelderende dialoog met Pablo Sender na een levendig debat binnen het WFYT (World Federation of Young Theosophists) Youth Forum. Pablo Sender, doctor in de biologische wetenschappen, is een internationale spreker over theosofie en auteur van verschillende theosofische boeken. Hij woont momenteel in het Krotona Institute of Theosophy in Ojai, Californië. Het debat ging over de rol en toekomst van AI (kunstmatige intelligentie) in spiritualiteit en theosofie.

De snelle opkomst van kunstmatige intelligentie verandert onze wereld en roept diepgaande vragen op op elk gebied van menselijke activiteit, inclusief het spirituele pad. Voor mensen die zich toelagen op innerlijke verkenning en wijsheidstradities zoals theosofie, kan de opkomst van AI zowel spannend als verontrustend zijn. Dit artikel onderzoekt een evenwichtig perspectief, gebaseerd op de inzichten van theosofisch leraar en spreker Pablo Sender, die AI niet ziet als een bedreiging om bang voor te zijn, maar als een nieuw hulpmiddel met zowel krachtige mogelijkheden als duidelijke beperkingen. We zullen onderzoeken hoe AI kan worden gebruikt als een nuttig uitgangspunt voor onderzoek, terwijl we begrijpen waarom het nooit het diepere, essentiële werk van persoonlijke spirituele transformatie kan vervangen.

Hoe nieuwe technologie het theosofisch werk kan dienen

Van de invoering van de drukpers tot het internet: spirituele tradities hebben zich altijd aangepast aan nieuwe technologieën om hun leer te verspreiden. Aan het einde van de 19e en het begin van de 20e eeuw vertrouwden baanbrekende theosofen als H.P. Blavatsky en Annie Besant op lezingen en gedrukt materiaal. Een zeer succesvolle lezing kon wel duizend mensen bereiken – een opmerkelijke prestatie voor die tijd. Tegenwoordig biedt technologie de mogelijkheid om mensen op een ongekennde schaal te bereiken. Een enkele online lezing kan tot wel een miljoen kijkers bereiken, een wereldwijd publiek dat voor eerdere generaties onmogelijk was.

Voor steeds meer mensen begint het leerproces tegenwoordig echter niet met een boek, een leraar of een collegezaal, maar met een vraag die in een zoekmachine wordt getypt of aan een chatbot wordt gesteld. Volgens Pablo kan AI dienen als

Pablo Sender

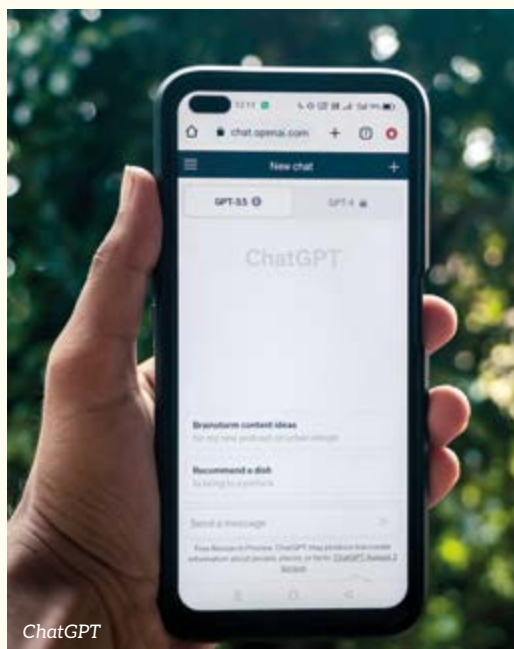
een waardevolle 'eerste benadering', waarbij nieuwsgierige individuen worden ontmoet daar waar ze zich bevinden en hen een toegang tot complexe onderwerpen wordt geboden:

Deze tools kunnen goed zijn voor een eerste benadering of een meer oppervlakkig niveau, en daarvoor zijn ze geweldig. Binnen dit landschap kan kunstmatige intelligentie fungeren als een soort 'digitale voordeur', een eerste contactpunt voor diegenen die anders misschien nooit in aanraking zouden zijn gekomen met theosofie. Vanuit dit perspectief hoeft AI niet te worden gezien als een rivaal van traditionele vormen van onderwijs, maar als een eerste brug. Voor iemand die slechts een vaag gevoel van

interesse heeft in karma, reïncarnatie of bewustzijn, kan een door AI gegenereerd antwoord de drempel net genoeg verlagen om verdere nieuwsgierigheid op te wekken. Voor de meeste mensen die basisvragen stellen, is een getrainde chatbot goed genoeg, volgens Pablo.

Het is echter cruciaal om AI te zien als een *aanvulling* op traditionele methoden, niet als een vervanging: *Ik denk niet dat wat we met technologie kunnen doen noodzakelijkerwijs in strijd is met, of bedoeld is om, meer traditionele manieren van werken te vervangen. Het mag geen vervanging zijn voor diepgaande studie, discussies met echte mensen of het lezen van boeken*, zegt Pablo. Hij gebruikt een directe analogie: online vergaderingen zijn geweldig voor de toegankelijkheid,

maar ze kunnen de unieke waarde en verbinding van een persoonlijke ontmoeting niet vervangen. Op dezelfde manier kan technologie ons werk aanvullen, maar niet de kern ervan vervangen. *Als we leren hoe we AI kunnen gebruiken op een manier die ons werk bevordert, kan AI een grote vriend van theosofen zijn*, aldus Pablo.

ChatGPT

Op praktisch, dagelijks niveau kan AI fungeren als een krachtige assistent voor mensen die zich bezighouden met spiritueel of educatief werk. Door AI in te zetten voor het redigeren, verfijnen van taal en tijdsbesparing bij routinetaken, kan AI theosofisch werk ondersteunen, zolang het een aanvulling vormt op menselijk begrip en spiritueel inzicht

en deze niet vervangt. Pablo en zijn vrouw Michele hebben AI in hun workflow geïntegreerd om de efficiëntie te verbeteren. Wanneer Pablo AI vraagt om zijn teksten te verfijnen, geeft hij het bijvoorbeeld een cruciale instructie: zijn tekst redigeren 'zonder verdere ideeën toe te voegen'. Dit zorgt ervoor dat de rol van AI strikt mechanisch blijft, namelijk het oppoetsen van de vorm zonder de spirituele of intellectuele kerninhoud te wijzigen.

De grenzen van het algoritme: waarom AI geen spiritueel inzicht kan bieden

Ondanks zijn indrukwekkende vermogen om taal te verwerken en te structureren, heeft AI fundamentele beperkingen die verhinderen dat het een bron van diepgaande spirituele kennis kan zijn. *We moeten begrijpen wat de mogelijkheden en beperkingen van deze tools zijn*, zegt Pablo.

Eén van de grootste zorgen bij het gebruik van algemene AI in spirituele of filosofische contexten is nauwkeurigheid. De meeste algemeen beschikbare AI-systemen zijn getraind op basis van enorme, ongefilterde datasets afkomstig van het internet, waar betrouwbare leerstellingen naast speculaties, oversimplificaties en regelrechte desinformatie staan. Als antwoord op deze uitdaging beschrijft Pablo een zorgvuldiger en verantwoordelijker aanpak: het creëren van op maat gemaakte chatbots die uitsluitend zijn getraind op basis van een samengestelde en gezaghebbende verzameling theosofische literatuur.

Pablo is rechtstreeks betrokken bij een dergelijk initiatief van de Theosophical Society in America, waar het doel is om een AI-systeem te 'voeden' met erkende theosofische teksten in plaats van met algemene internetinformatie. Door het bronmateriaal op deze manier te beperken, kan de chatbot antwoorden geven die ten minste gebaseerd zijn op authentieke leerstellingen, waardoor nieuwkomers een betrouwbaardere oriëntatie krijgen dan een willekeurige zoekopdracht op internet zou kunnen bieden. In die zin wordt AI geen leraar, maar een bibliothecaris of gids, die consequent verwijst naar een specifieke traditie in plaats van naar een onsamenhangende mix van stemmen.

Maar zelfs onder deze ideale omstandigheden benadrukt Pablo herhaaldelijk dat de beperkingen van AI niet verdwijnen. In het beste geval kunnen dergelijke systemen duidelijkheid bieden op een zeer inleidend niveau. De antwoorden kunnen feitelijk correct zijn, goed geformuleerd en nuttig bij het definiëren van termen of het schetsen van basisideeën, maar ze blijven, in zijn woorden, 'oppervlakkig en niet erg genuanceerd'. Theosofische ideeën zijn niet bedoeld om als op zichzelf staande feiten te worden geconsumeerd; ze vormen een onderling samenhangend wereldbeeld dat alleen door voortdurende studie en reflectie betekenis krijgt. AI versnipperd dit proces door zijn aard in afzonderlijke vragen en antwoorden, waardoor ideeën die bedoeld zijn om transformatief te zijn in plaats van louter informatief, onbedoeld kunnen worden afgezwakt. Wat ontbreekt is niet informatie, maar diepgang – diepgang die voortkomt uit geleefd begrip, langdurige contemplatie en innerlijke waarneming: *AI is een vorm van mechanisch denken... maar op spiritueel gebied is er iets in de mens dat AI niet kan.*

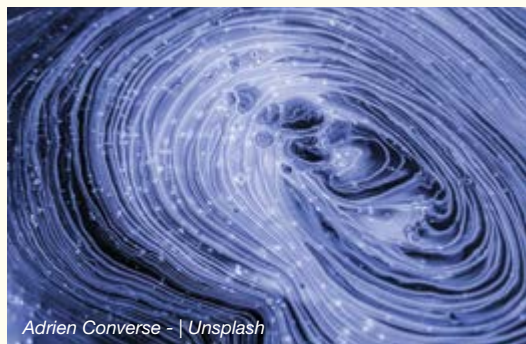

Het belangrijkste verschil tussen een AI en een menselijke zoeker ligt in de bron van hun 'denken'. Pablo omschrijft AI als een 'algoritme dat met woorden speelt', een geavanceerde vorm van mechanisch denken. Het kan alleen bestaande, door mensen gegenereerde gegevens herschikken op basis van patronen die het heeft geleerd. Mensen daarentegen hebben het vermogen

om verbinding te maken met buddhi – het vermogen tot directe spirituele intuïtie of onderscheidingsvermogen – dat Pablo omschrijft als 'een bron van spirituele inzichten'. Dit is geen mechanisch proces van het herschikken van gegevens, maar een intuïtieve verbinding met een niet-fysieke bron van wijsheid. AI is fundamenteel niet in staat om spirituele wijsheid voort te brengen, omdat het dit noodzakelijke bewustzijnsvermogen mist. Een AI kan informatie over spiritualiteit verwerken, maar kan geen spirituele ervaring hebben of een echt inzicht genereren. Dit is de fundamentele reden waarom het nooit een echte gids kan zijn op het spirituele pad, behalve misschien in het stadium van het leren van concepten.

De weg vooruit: met wijsheid door het nieuwe landschap navigeren

Door te erkennen dat AI op dit mechanische en oppervlakkige niveau werkt, kunnen we het niet langer zien als een bron van wijsheid, maar als een mogelijke toegangspoort voor mensen die net aan hun reis beginnen. De echte verantwoordelijkheid ligt volgens Pablo bij degenen die dergelijke tools ontwerpen en implementeren. Als AI wordt gebruikt als toegangspoort, moet het ook op een zachte maar duidelijke manier aangeven dat er méér achter schuilt; dat er boeken moeten worden gelezen, dialogen moeten worden aangegaan en innerlijk werk moet worden verricht. Zonder deze bewuste kadering bestaat het reële risico dat het gemak van AI een vervanging wordt voor inspanning, waardoor zoekers de illusie krijgen dat ze iets begrijpen zonder dat ze de inhoud begrijpen. Als AI echter verstandig wordt gebruikt, kan het een bescheiden maar betekenisvolle rol vervullen: nieuwsgierigen verwelkomen, nieuwkomers wegwijs maken en keer op keer wijzen op het diepere pad dat geen enkele machine voor ons kan bewandelen.

De grootste uitdaging van AI is niet de technologie zelf, maar onze relatie ermee. Als opvoeders is het onze taak om mensen te helpen de sterke punten ervan te benutten en de mogelijke gevaren ervan te vermijden, terwijl we nieuwkomers actief begeleiden naar een diepere betrokkenheid. Om het gevaar tegen te gaan dat men genoeg neemt met het 'directe antwoord' van een

AI en nooit de diepere studie onderneemt die nodig is voor echt begrip, beveelt Pablo een proactieve en educatieve aanpak aan. Theosofen en spirituele opvoeders kunnen duidelijke stappen ondernemen om gebruikers te helpen hun weg te vinden in dit nieuwe landschap:

1. **Gebruikers informeren:** Informeer mensen proactief en transparant over de inherente beperkingen van AI. Leg uit dat het een startpunt is, geen bron van diepe wijsheid.
2. **Een duidelijk pad bieden:** Voorzie AI-gegenereerde antwoorden van een duidelijke en bemoedigende oproep tot actie. Een disclaimer zou bijvoorbeeld kunnen luiden: 'Dit is een algemeen antwoord. Als u zich verder in dit onderwerp wilt verdiepen, raden we u aan deze boeken te lezen of contact op te nemen met een lokale studiegroep'.
3. **Promoten van diepgaandere bronnen:** Benadruk voortdurend de onvervangbare waarde van het bestuderen van originele bronteksten. AI-samenvattingen van complexe werken zoals *De Geheime Leer* kunnen een waardevolle brug zijn, maar nooit een vervanging. De reden hiervoor is, zoals Pablo uitlegt, diepgaand: boeken als deze zijn geschreven door personen 'die in contact staan met dimensies waarmee wij geen contact hebben' en die voortkomen uit 'visioenen van de hogere sferen'. Als u alleen op een samenvatting vertrouwt, beperkt u uw begrip tot het niveau van de samensteller. De originele tekst, hoe uitdagend ook, biedt een directe verbinding met die hogere bron van wijsheid.

Door deze evenwichtige benadering te hanteren, kunnen we AI gebruiken als een uitnodigende voordeur, terwijl we altijd verwijzen naar het uitgestrekte en diepgaande interieur dat daarachter ligt.

Je bewustzijn is de sleutel

Uiteindelijk is AI een krachtig hulpmiddel dat kan helpen bij het ordenen van informatie, het vergroten van het bereik en het bieden van een uitnodigend startpunt voor nieuwsgierigen. Het kan ons helpen bij ons werk, maar het kan het werk niet voor ons doen. Geen enkele technologische vooruitgang, hoe geavanceerd ook, kan fundamentele menselijke problemen oplossen of de essentiële, persoonlijke zoektocht naar spiritualiteit vervangen.

Zoals Pablo ons herinnert, komt echte vooruitgang op het pad alleen voort uit 'een transformatie van ons bewustzijn', een reis die elk individu voor zichzelf moet ondernemen. Technologie kan hulpmiddelen en kaarten bieden, maar kan het pad niet voor je bewandelen. In dit nieuwe tijdperk is het belangrijkste advies om je eigen intelligentie te gebruiken, je eigen kritische denkvermogen in te zetten en, zoals Pablo aandringt, 'je eigen mening te vormen'.

Vertaling Pauline van Tol

Via deze link kunt u het hele gesprek met Pablo Sender beluisteren:
https://youtu.be/tLZeI_Ja6LE